

अंतेति तपसाऽविमुक्तोपासनेन अंतकाले उपासते ब्रह्म प्राप्नुवन्ति असंगता वित्यस्य रूपं एते पंच यथा योगं परमां निर्विशेषां गतिं क्रमेण सद्यो वा गच्छन्ति ॥ २७ ॥ सूक्ष्ममिति विशेषणं व्यावर्तकं उपाधिभूतं तेषां सोपाधिकब्रह्मणां अवक्षेपहेलनया हेयत्वेन पश्येत् यथोक्तं कल्पतरौ निर्विशेषं परं ब्रह्म साक्षात्कर्तुं मनोश्वराः ये मंदास्ते नु कं प्यन्ते सविशेष निरूपणैः स्थिरीकृते मनस्येषां सगुणब्रह्मचिंतनात् तदेवाविर्भावसाक्षादपेतोपाधिकल्पनमिति देहांतं अव्यक्तलयाधिष्ठानं देहं त्विति पाठे अव्यक्तमेव परमं चरमं विशेषणं न ततः परमन्यत्ध्येयमस्तीत्यर्थः विमुक्तमपरिग्रहमित्यादिपादोन श्लोक एकं वाक्यं विमुक्तं स्थूलदेहाध्यासहीनं अपरिग्रहं संन्यासिनं ॥ २८ ॥ धारणासक्तमानसं योगिनं अंतरिक्षात् अंतरिक्षं हार्दाकाशस्तमारभ्य अन्यतरं ईशं सूत्रात्मानं वा विद्यादित्यर्थः मर्त्येति यत्किंचित् श्रौतोपास्तियुक्ताः मर्त्यदेहादिमुच्यन्ते ॥ २९ ॥ तत आरोह

अंतकाले ह्युपासते तपसा दग्धकिल्बिषाः ॥ सर्व एते महात्मानो गच्छन्ति परमां गतिं ॥ २७ ॥ सूक्ष्मं विशेषणं तेषामवेक्षेच्छास्त्रचक्षुषा ॥ देहांतं परमं विद्यादिमुक्तमपरिग्रहं ॥ २८ ॥ अंतरिक्षादन्यतरं धारणासक्तमानसं ॥ मर्त्यलोकादिमुच्यन्ते विद्यासंसक्तचेतसः ॥ २९ ॥ ब्रह्मभूता विरजसस्ततो यांति परां गतिं ॥ एवमेकायनं धर्ममाहुर्वेदविदो जनाः ॥ ३० ॥ यथा ज्ञानमुपासंतः सर्वे यांति परां गतिं ॥ कषायवर्जितं ज्ञानं येषामुत्पद्यतेऽचलं ॥ यांति तेऽपि परां लोकान् विमुच्यन्ते यथा बलं ॥ ३१ ॥ भगवंतमजं दिव्यं विष्णुमव्यक्तसंज्ञितं ॥ भावेन यांति शुद्धाये ज्ञानतृप्तानि राशिषः ॥ ३२ ॥ ज्ञात्वात्मस्थं हरिं चैव न निवर्तन्ति ते व्ययाः ॥ प्राप्य तत्परमं स्थानं मोदन्ते क्षरमव्ययं ॥ ३३ ॥ एतावदेतद्विज्ञानमेतदस्ति च नास्ति च ॥ तृष्णा बद्धं जगत्सर्वं चक्रवत्परिवर्तते ॥ ३४ ॥ विसर्तंतुर्यथैवायमंतस्थः सर्वतो विसे ॥ तृष्णा तंतुरनाद्यंतस्तथा देहगतः सदा ॥ ३५ ॥ सूच्यासूत्रं यथा वस्त्रे संसारयति वायकः ॥ तद्वत्संसारसूत्रं हितृष्णा सूच्या निबध्यते ॥ ३६ ॥ विकारं प्रकृतिं चैव पुरुषं च सनातनं ॥ यो यथावद्विजानाति स वितृष्णो विमुच्यते ॥ ३७ ॥

क्रमेण परां गतिं यांति एकायनं एकं ब्रह्मैवायनं प्राप्तिस्थानं यस्मिन् ॥ ३० ॥ कषायेति रागादिहीनमचलं येषां शास्त्रीयं परोक्षमपि ज्ञानमुत्पद्यते तेऽपि यथा बलं यथा वैराग्यं मुच्यन्ते ॥ ३१ ॥ भगवंतं सर्वेश्वर्यवंतं ॥ ३२ ॥ आत्मस्थं कोशपंचकांतर्गतं ॥ ३३ ॥ संक्षेपेण ज्ञेयं हेयं चाह एतावदिति अस्ति च नास्ति चेत्यनेन रज्जूरगादिव जगत् भ्रान्ता भ्रान्तयोरस्ति च नास्ति चेत्यनिर्वचनीयमित्युक्तं जगन्मिथ्यात्वं ज्ञेयं तृष्णा च त्याज्येत्यर्थः ॥ ३४ ॥ विसंमृणालं ॥ ३५ ॥ ३६ ॥ तृष्णा त्यागोपायमाह विकारमिति कार्यकारणं शुद्धं च ज्ञानं वितृष्णो भूत्वा विमुच्यते ॥ ३७ ॥